

تأثیر تغییر نظام آموزشی بر کتاب‌های آموزشی متوسطه دوم

نگاهی به وضعیت کتاب‌های آموزشی دوره دوم متوسطه در سه سال گذشته

کتاب‌های آموزشی دوره دوم متوسطه (نظری)، کتاب‌های کمک‌درسی، کمک‌آموزشی و داستانی را که به صورت تألیف و ترجمه هستند، در برمی‌گیرد. در سال ۱۳۹۴ تعداد ۱۶۶۵ عنوان کتاب برای این دوره به دبیرخانه سامان‌دهی ارسال شد که از این تعداد، ۹۴۵ عنوان مناسب بودند. در سال ۱۳۹۵، تعداد کتاب‌های دریافتی ۱۲۹۱ عنوان بود که ۶۲۱ عنوان آن‌ها مناسب ارزیابی شدند. در سال ۱۳۹۶ نیز، تعداد ۱۲۴۶ عنوان کتاب در این دبیرخانه به ثبت رسیدند که بعد از ارزیابی توسط کارشناسان، تعداد ۵۵۴ عنوان مناسب تشخیص داده شدند.

جدول ۱. وضعیت کتاب‌های بررسی شده در سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ (متوسطه دوم)

ردیف	سال	کتاب‌های دریافتی		کتاب‌های مناسب	
		تعداد	میزان تغییر	تعداد	درصد
۱	۱۳۹۴	۱۶۶۵	-	۹۴۵	۵۶/۸
۲	۱۳۹۵	۱۲۹۱	-۲۲/۵	۶۲۱	۴۸
۳	۱۳۹۶	۱۲۴۶	-۰/۳	۵۵۴	۴۴/۵

جدول ۲. کتاب‌های بررسی شده و مناسب در سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ (متوسطه دوم) به تفکیک نوع کتاب

ردیف	سال	کتاب‌های دریافتی					
		تعداد	کمک‌درسی	کمک‌آموزشی	داستانی	تعداد	کمک‌درسی
۱	۱۳۹۴	۱۶۶۵	۲۳۳	۱۱۲۸	۳۰۴	۹۴۵	۳۷
۲	۱۳۹۵	۱۲۹۱	۴۷۱	۵۸۳	۲۳۷	۶۲۱	۱۱۶
۳	۱۳۹۶	۱۲۴۶	۵۱۳	۴۸۶	۲۴۷	۵۵۴	۷۸

می‌تواند دلیلی برای این کاهش آماری باشد. از طرف دیگر، چون کتاب‌های درسی هر ساله در اواخر شهریورماه وارد بازار می‌شوند، ناشران فرصت لازم را به منظور تولید و نشر کتاب‌های کمک‌درسی برای کتاب‌های جدیدالتألیف کمتر خواهند داشت. با نگاهی کوتاه به جدول ۲ که در بالا آمده است، می‌بینیم که کتاب‌های کمک‌درسی در سال ۱۳۹۴، ۲۳۳ عنوان بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۴۷۱ عنوان و در سال ۱۳۹۶ به ۵۱۳

چرا آمار کتاب‌های دریافتی و همچنین کتاب‌های مناسب در هر سال نسبت به سال قبل کاهش یافته است؟ در وهله اول می‌توان این‌گونه تصور کرد که در پی تغییر نظام آموزشی کشور در سال ۱۳۹۵، یک پایه (اول) از دوره متوسطه دوم حذف شد و به جای پایه دوم، دهم جایگزین آن شد. به همین ترتیب در سال ۱۳۹۶، پایه یازدهم به جای پایه سوم، و امسال نیز پایه دوازدهم جایگزین پیش‌دانشگاهی شد که خود

عنوان افزایش یافته است. یعنی با توجه به جدیدالتألیف بودن کتاب‌های درسی، ما نه تنها شاهد رشد چشمگیر تولید این گونه کتاب‌ها توسط ناشران محترم بوده‌ایم، حتی می‌توان گفت: که آن‌ها توجه و اشتیاق بیشتری نسبت به سال‌های قبل برای نشر این گونه کتاب‌ها داشته‌اند. علت را می‌توان توجه خاص خانواده‌ها و دانش‌آموزان برای تهیه این گونه کتاب‌ها دانست که استفاده از آن‌ها را راهی برای موفقیت‌های بعدی خود محسوب می‌کنند. در مقابل می‌بینیم که کتاب‌های کمک‌آموزشی و کتاب‌های داستانی سیر نزولی را طی کرده‌اند و به ترتیب در سال ۱۳۹۴، ۱۳۸۱ و ۳۰۴ عنوان، در سال ۱۳۹۵، ۵۸۳ و ۲۳۷ عنوان، و در سال ۱۳۹۶، ۴۸۶ و ۲۴۷ عنوان در سامانه دفتر به ثبت رسیده‌اند. بالا رفتن قیمت کاغذ، گران شدن قیمت نهایی کتاب و در نتیجه، کاهش تقاضا می‌تواند دلیل دیگری برای این کاهش باشد.

جدول ۳. کتاب‌های دریافتی دوره دوم متوسطه، به تفکیک موضوع در سال‌های ۱۳۹۴-۹۶

ردیف	موضوع	۱۳۹۴			۱۳۹۵			۱۳۹۶		
		کتاب‌های دریافتی	کتاب‌های مناسب	درصد	کتاب‌های دریافتی	کتاب‌های مناسب	درصد	کتاب‌های دریافتی	کتاب‌های مناسب	درصد
۱	اقتصاد	۴	۱	٪۲۵	۱۰	۴	٪۴۰	۸	۱	٪۱۳
۲	تاریخ	۶۳	۵۳	٪۸۴	۴۷	۲۵	٪۵۳	۳۸	۱۳	٪۳۴
۳	تاریخ علم	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۱۱	٪۱۰۰
۴	جغرافی	۱۰	۴	٪۴۰	۲۰	۲	٪۱۰	۱۷	۴	٪۲۴
۵	چندموضوعی	۶	۰	۰	۲۰	۳	٪۱۵	۲۶	۰	۰
۶	دینی	۲۶۸	۱۷۹	٪۴۹	۱۶۱	۵۸	٪۳۶	۱۰۸	۲۷	٪۲۵
۷	روان‌شناسی	۳۷	۳۰	٪۸۱	۷۴	۴۹	٪۶۶	۶۵	۴۷	٪۷۲
۸	ریاضی	۹۳	۱۹	٪۲۰	۱۱۹	۲۳	٪۱۹	۱۴۷	۹	٪۱۶
۹	زبان و ادبیات فارسی	۶۷	۳۹	٪۵۸	۷۷	۴۳	٪۵۶	۱۰۱	۵۲	٪۵۱
۱۰	زبان‌های خارجی	۳۲	۷	٪۲۲	۴۰	۱۰	٪۲۵	۵۰	۱۰	٪۲۰
۱۱	زمین‌شناسی	۶	۲	٪۳۳	۶	۱	٪۱۷	۹	۲	٪۲۲
۱۲	زیست‌شناسی	۳۵	۹	٪۲۶	۷۹	۲۶	٪۳۳	۵۱	۱۲	٪۲۴
۱۳	سوادسازهای	۰	۰	۰	۵	۵	٪۱۰۰	۳	۳	٪۱۰۰
۱۴	شیمی	۳۷	۳	٪۸	۴۲	۱۷	٪۴۰	۴۶	۱۴	٪۳۰
۱۵	عربی	۳۴	۲	٪۶	۴۱	۳	٪۷	۴۴	۶	٪۱۴
۱۶	علوم اجتماعی	۲۸	۱۵	٪۵۴	۲۲	۲	٪۲۳	۳۱	۱۹	٪۶۱
۱۷	علوم تربیتی	۵۳	۵۲	٪۹۸	۹۵	۹۱	٪۹۶	۷۴	۷۲	٪۹۷
۱۸	فلسفه و منطق	۱۱	۱	٪۹	۱۸	۶	٪۳۳	۲۰	۳	٪۱۵
۱۹	فیزیک	۵۲	۲۹	٪۵۶	۸۹	۵۰	٪۵۶	۸۳	۳۳	٪۴۰
۲۰	قرآن	۲۲۴	۱۴۵	٪۶۵	۳۴	۱۵	٪۴۴	۱۹	۶	٪۳۲
۲۱	میانی علم رایانه	۳	۳	٪۱۰۰	۱	۱	٪۱۰۰	۱	۱	٪۱۰۰
۲۲	مرجع	۵۱	۵۱	٪۱۰۰	۰	۰	۰	۳	۳	٪۱۰۰
۲۳	مهارت زندگی	۳۳	۳۱	٪۹۴	۶۸	۶۵	٪۹۶	۴۱	۳۵	٪۸۵

آن‌ها عبارت‌اند از: فقدان راهبردهای آموزشی، ارائه مطالب خارج از برنامه درسی، سؤالات تکراری، غلط‌های علمی، ارائه پاسخ مستقیم، درج پاسخ‌نامه سؤالات کتاب‌های درسی، ارائه پاسخ‌نامه‌های تشریحی، به‌کارگیری سؤالات صرفاً تستی و... با مشاهده این قبیل موارد، کتاب نامناسب شناخته می‌شود.

مشخصات کتاب خوب از نظر کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چیست؟
ناشران محترم چنانچه تمایل داشته باشند که کتاب‌هایی با کیفیت بهتر و مدنظر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی منتشر کنند، می‌توانند قبل از تولید، به سامانه «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» به نشانی اینترنتی «samanketab.roshdmag.ir» مراجعه و در قسمت راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی، مشخصات عمومی و اختصاصی کتاب‌ها را در همه موضوع‌های درسی ملاحظه کنند.

جدول ۳ صرفاً به مقایسه آماری وضعیت کتاب‌های دریافتی به تفکیک موضوع طی سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ پرداخته است که بین موضوع‌های درسی، کتاب‌های چندموضوعی با ۶ درصد، عربی با ۹ درصد و ریاضیات با ۱۴ درصد، به ترتیب کمترین آمار کتاب‌های مناسب را به خود اختصاص داده‌اند. در مقابل، کتاب‌های تاریخ علم، سوادسازانه‌ای، مبانی علم رایانه و کتاب‌های مرجع با ۱۰ درصد، علوم تربیتی با ۹۷ درصد، و روان‌شناسی با ۷۲ درصد به ترتیب بیشترین کتاب مناسب را داشته‌اند. همچنین، بیشترین آمار کتاب ثبت‌شده در سامانه دفتر، به ترتیب مربوط به موضوع‌های دینی با ۶۳۷ عنوان، ریاضیات با ۳۵۹ عنوان و زبان و ادبیات فارسی با ۲۴۵ عنوان کتاب بوده است که از میان کتاب‌های ریاضیات، در نهایت فقط ۱۴ درصد یعنی ۵۱ عنوان، مناسب تشخیص داده شده‌اند.

علت تأیید نشدن کتاب‌ها در این دوره چیست؟
دلایل متعددی را می‌توان برای آن ذکر کرد که از مهم‌ترین

